

Pál Székely

1966 DECEMBER

KISGRAFIKA ÉRTESÍTŐ

XI. INTERNATIONALER EX LIBRIS CONGRESS 1966

Az Északi tenger legnagyobb kikötővárosa és kulturaközpontja, Hamburg adott ez évben jól szervezett, elegáns vendéglátást az IEC 11. ülészakának. Felejthetetlen élmények, erősödő régi és szövődő új barátságok, a vendéglátó város megragadó látványai, a rendezőség messzemenő gondoskodása és figyelmessége jellemezte a kongresszust.

Julius 27-én délután az Iparművészeti Múzeum kitárta kapuit a kongresszusra érkező delegátusok, vendégek előtt és ezzel kezdetét vette az ünnepek sorozata. Az előcsarnokban lezajlottak az első találkozások, lecsillapodtak az utazás és a várakozás okozta feszültségek és érezni lehetett, hogy itt egy nagy család találkozott, több évi, hosszú távollét után.

A XVI. Lajos teremben, korabeli butorok között ült össze 17 ország delegátusa, hogy eldöntse a két év múlva sorra kerülő kongresszus rendezői jogának odaitélését, melyet Csehszlovákia, Olaszország, és Magyarország kért és szeretett volna megkapni. Nagy vita után született a döntés: 1968-ban Comóban, Észak-Olaszországban kerül a 12. kongresszus megrendezésre. Rövidesen ezek után a FISAE megalakítására és az elnökség megválasztására került sor. Elnökkül egyhangulag prof. Hanzaten-t választottuk.

Itt kell megemlíteni az ügyünk érdekében szóló és a kongresszus ideje alatt is a magyarokat segítő delegátusokat, közöttük is elsőként P. Pflater, J. Jansen és Pogedgar urakat és Nevacek Dagmar asszonyt, aki többnyelvű tolmácsolásával oly sokszor segített.

Az ülés bezártával az emeleti előadóteremben a teljes létszámú, kb. 160 főnyi nemzetközi társaságot üdvözölte prof. Kreyenberg, majd Heinz Spielman tartott ismertető előadást. Utána a földszinten meghívó kártyák és alkalmi grafikák kiállításának megnyitására került sor, kibeszéres fogadás, bankett közbeiktatásával.

Julius 28-án a "Hamburg Hausban" /mely ragyogó modernséggel felépített kulturpalota/ ünnepi ülésen emlékezett meg, dr. jur. Kreyenberg, a 75 éves fennállását ünneplő "Német Exlibris Egyesület"-ről. A hipermodern előadóteremben és színházteremben quartett szólaltatta meg Bach muzsikáját, majd prof. Grundman tartott előadást Hamburg város államtörténetéről, kulturájáról.

Rövid szünet után a nagy társalgóteremben megrendezett Nemzetközi Ex libris kiállítás megnyitására került sor. Impozáns, szépen rendezett bemutatókat láthattunk. 19 országból 245 kiállító művész, kb. 840 db szobrnél szebb grafikáját tekinthettük meg. Hazánkat a 18 kiállító művész méltóképpen képviselte. Ugyanígy az elsők között említhetők a kongresszusra beküldött magyar mappák is, melyek méltán arattak nagy sikert a gyűjtők körében.

Itt nyílt alkalom az első cserék lebonyolítására és a kötetlen, baráti eszmecsere kialakulására. Az előcsarnoki részben különféle grafikai kiadványok vásárlását is lehetővé tették.

Mate az Atlantic Hotelben számunkra szokatlanul nagyvonalú eleganciával kísért ünnepi banketten vettünk részt, melyet dr. prof. Kreyenberg is meglátogatott. /Szemoperációja miatt sajnos gyakran távolmaradt az ünnepségekről./ Kedves felesége Annelise asszony fáradhatatlanul igyekezett e hiányt személyén át pótolni. A rendezői és előadói feladatok egy részét pedig családtagjai vállalták át.

Julius 29. A reggeli órákban az Egyetemi Könyvtárban a "Régi Európai" és "Super Exlibrisek" kiállítását láthattuk. A megnyitó beszédet dr. jur. Kreyenberg tartotta. Az előbbieket dr. prof. Kreyenberg és Eisenhart ur, az utóbbiak a Könyvtár gyűjteményéből származnak. Többek között L. Czanach /1509-ből/, A. Dürer, Bayern /1618-ből/ ex libriseket is láthattunk. A legrégebbieket közül egy a mai szemet is elbűvölő metszet Svájcból, kb. 1475-ből származik

Innét kényelmes autóbusszokkal mentünk a régi városrészeket át Altonába, ahol az öreg városházát tekintettük meg, majd az Elba-parti Jenissehausba vittek bennünket. Itt az óriási park közepén, egy domb oldalában áll a Szenátus háza, gyönyörű kilátással az Elbára és a kikötőre. Kiszámu delegáció részvételével fogadás zajlott le, ahol az üdvözlőbeszédre dr. ing. Manterre válaszolt majd szívélyes vendéglátásra és az épület bemutatására került sor. Röviddel ezután a nagy német szobrász, Barlach emlékére emelt hípermodern muzeumot tekintettük meg. A festői környezetben épült muzeum a modern építészet remeke, ahol minden a kiállított műtárgyak minél tökéletesebb elrendezését, megvilágítását és térbehelyezését célozza. Az épület modernségét illusztrálja, hogy a nyers téglák és az üvegfalu kiállítóhelyiségek, üvegfalu folyosók mellett felépített fekete-fehér dekorálású előadóterem válaszfala a padlózatba süllyeszthető. Ebből a csodálatos megvilágítású és elrendezési helyiségből lehet tovább indulni a kiállított műtárgyak és szoborcsoportok megtekintésére.

Barlach művészetét Sternelle ur, a muzeum igazgatója ismertette, majd a tárlatvezetés után az irodahelyiségben még külön is bemutatott néhány féltett metszetet.

Barlach szobrai, fametszetei expresszív erővel hatnak a nézőre és sugározzák a haladó gondolkodású, a náciizmus alatt félreállított művész emberi magatartását. A tulnyomórészt fából faragott szobrain románkori stílusjegyek érezhetők annak ellenére, hogy a XX. század legangyobb szobrászai közé tartozik.

Ebéd után az Elbán felhajóztunk a tengerig, ahol a zuhogó zápor ellenére felejthetetlen élményekben részesültünk. A viharzó tenger, a tajtékos hullámok, az óriási tengeri hajók és a mellettük dőhégnyí halászbárkák csodálatos látványt nyújtottak. Visszafelé körutat tettünk a kikötőben, a dokkok között, ahol monumentális emelőszerkezetek és daruk tömege emeli ki a hajókból a rakományt, de néhol még a javításra váró hajókat is.

Este Peter Kreyenbergékhez voltunk hivatalosak, ahol a kislétszámú belga, francia, német, olasz és magyar társaságot jellegzetesen hamburgi vendéglátással tiszteltek meg.

Julius 30-án kora reggel a szó igazi értelmében vehető hípermodern autóbusszokkal, a Balti tenger partján fekvő gyönyörű Hansavárosba, Lübeckbe kirándultunk. A városkapuba vésett 1477-es felirat, az 1150-ből származó alapokra épült városháza, a Szentlélek kórház otthon régi gót stílusú épületei mind-mind egy ősi várost, a letűnt századok kulturáját, művészetét tárják a száguldó

forgalmu jelenkor elé. Kiváncsian álltunk Bismarck kancellár kedvelt öreg vendégfogadójában, ahol Hildebrandt kapitány régi asztalánál a Fortuna hajómodelljét is megcsodálhattuk.

Később a tengerparti nyaralókra át a "Hermannshoh" magaslatán épült előkelő szórakozónelyre mentünk. Innét csodálatos kilátás nyílt a tengerre. Míg ebédeltünk, egy átvonuló vihar a tengert az éggel egygavé tévó haragoszöld vízőzönné változtatta. A félvilágnyi akvarellt azonban rövidesen Van Gogh aranymezőit idéző sugárzón tette csodálatosan derüssé és életvidámmá.

Továbbutazva a tengerparton, a szebbnél-szebb nyaralók között Kreyenbergék villájához érkeztünk, ahol uzsonnára látott vendégül bennünket Annelise asszony.

Visszatérően Hamburgba, szebbnél-szebb tájakon át száguldott velünk az autóbusz. Késő este értünk a városba, ahol minket magyarakat Oberdorf ur kedélyes francia társasága hívott hoteljükbe vacsorára. Késő éjszaka a St.Pauli híres szórakozónegyedet látogattuk meg, ragyogó éjszakai kivilágításban. Az egymás mellett épült lokálok, striptiz-bárok és egyéb mulatók tömegével nyelik el a szórakozásra vágyó emberáradatot. A járdákon néhol csoportokba verődött, a kövezeten hálózsákokban alvó, lebzselő, vagy éppen művészi, vagy kevésbé értékes alkotásokat a köre rajzoló haligán kinézetű figurákat láthattunk.

Julius 31-én reggel 8 órakor a halpiacra látogattunk, ahol akkor már nyüzsgő embertömeg kavargott a legkülönbélebb árus standok körül. A tengeri halaktól Kenedy szobraig, a nylon fehérneműtől házinyulig minden-minden kapható itt. A déligyümölcsökkel zsufolt teherautók beállnak egy-egy szabad helyre és máris árverésszerűen egy-két óra alatt tulajdon rakományukon. Óriási hangzavarban/lépni is alig lehetett/ néha repkedni kezdtek a narancsok és csunának, máshol a fügek, almák és citromok, amiket a jól menő üzlet reklámjaként a tömeg közé szórtak az árusok. Felejthetetlen élményt nyújtottak a tengerrel befutó halászbárkák, a cserzettbőrű tengerészekkel, amint a hajnalban fogott halakat, angolnákat, tengeri csillagokat, stb. árulták. Délfelé már alaposan kifáradva menekültünk a zibongó emberőceánból.

Délben Hagenbeck állatkertje, városnézés és muzeumlátogatás közt lehetett választani. Mi a "Kunsthalle" megtekintésére vállalkoztunk. Menzel, Mané, Renoir, Libermann, Kleé, Kokoscka, Léger, Picasso, Chagall képek, Henry Moor, Karell Appel, Maillo szobrok szép számban gazdagítják a világhíru gyűjteményt. Éremgyűjteményük jó rendezésben, országonkénti csoportosításban van a tárolókba helyezve. Csodálatosan gazdag a görög gyűjteményük.

Délután hatalmas záporban sétahajóztunk az Alsteron prof. dr. Kreyenbergékhez, ahol bucsuestre volt hivatalos minden résztvevő. Itt egy házi kiállítás keretében megtekintettük a házigazda "Német ex libris 1891-től 1966-ig" című gyűjteményét. Utoljára még itt lehetőség nyílt gyors cserék lebonyolítására, majd lassan lezajlottak a bucsueszedések, köszönetnyilvánítások. Prof. Kreyenberg és Annelise asszony meghatóan vettek bucsut mindenkitől és a fásasztó, de felejthetetlen emlékü ll. Nemzetközi Ex libris Kongresszus a kedves kerti ünnepélyei végéhez ért.

Kitűzött célját a kongresszus teljesítette és a sok fáradtsággal megrendezett ünnepek bizonyára felejthetetlen emlékeket nyújtottak minden résztvevő számára.

Rákóczy Ferenc

SCHOPENHAUER EX LIBRISÉ

Az Országos Széchényi Könyvtárban, a "régli és idegen" könyvanyag feldolgozása során előkerült egy címeres ex libris, mely alatt a Schopenhauer név olvasható. Közlelbbi vizsgálatak kiderítették, hogy ez a könyvjegy Arthur Schopenhaueré, a filozófusé volt - s természetesen a könyv is, amelyet díszített.

A német ex libris legjobb ismerője: Leiningen-Westerburg az Ex libris Zeitschrift für Bücherzeichen- Bibliotheken - Kunde und Gelehrten-geschichte 1896. évi 2. számában foglalkozik Schopenhauer kézzjével. Egy ideig kétséges volt, hogy a filozófus valóban használta-e családi címerét ex librisül. Grisebach: Edita et inédita Schopenhaueriane c. munkája /Leipzig 1888./ és Schopenhauer monográfiája /Berlin 1897./ elosztatta ezt a bizonytalanságot. Közli ugyanis, hogy Schopenhauer hollandi eredetű patricius családjának címerét használta ex librisül. Ez: ferde aranypolyával hasított pajzs, két mezőben egy-egy ezüst csillag. Felirata: Point de bonheur sans liberté.

Az Országos Széchényi Könyvtárban előkerült könyvjegy mindenben megfelel Grisebach leírásának, csak a jelmondat helyére került a Schopenhauer név. Griaebachot idézzük: "Az itt fascimilében adott és az ő családi címerét ábrázoló ex libris-ét szokta Schopenhauer mindegyik könyvébe beragasztani. Csak kevés olyan könyv került elélem, amelyből ez hiányzik, és azokból is szándék-

kosan, pl. Hegel Phaenomenologiaja esetében. Gyakran mellé írta a nevét is és néha a beszerzés évszámát is jelölte! Leiningen-Westerburg megállapítja, hogy a lap rokokó ornamentumai az angol Chippendale stílusra emlékeztetnek. Henry W. Fincham Artists and engravers of British and American Book plates /London 1897/ c. munkája ezt az állítását meg is erősíti. Közli ugyanis Matthew Skinner egyik 1755-ben készített lapját, amely tökéletes megfelelője Schopenhauer ex librisének. Az angol Chippendale mester Exeterben fejtette ki munkásságát 1750-1760. között. Hogy a német filozófus könyvjegye Angliában készült-e, vagy angol minta nyomán német földön született, ez nem állapítható meg pontosan. Leiningen-Westerburg szerint az első eset valószínűbb. Schopenhauer ifjúságában, szülei ki séretében járt a Brit szigetekben. A könyvedvelő fiatal ember az akkor divatozó stílus szerint, talán éppen Londonban készíttethette el ex librisét.

A rajz karaktere ugyanis egyáltalán nem német. Szólni kell tehát magáról a műről, amely az ex libris tanúsága szerint Schopenhaueré volt.

Nem különösebb ritkaság ez Egy spanyolra fordított Lesage regény, az El bachiller de Salamanca /Paris 1825./ Filozófusunk kedvtelései közé tartozott a nyelvtanulás. A spanyollal, Grisebach szerint éppen 1825-ben kötött ismeretséget. Nem lehetetlen, s a könyvbe írt, nyelvtanulásra utaló jegyzetek szó-konkordanciák ezt megerősíteni látszanak, hogy Schopenhauer egy francia Lesage kötettel vágott neki az Országos Széchényi Könyvtár állományában most felbukkant spanyol Lesage meghódításának, mert franciául már korábban és kiűnően megtanult.

Ime tehát bezárult a kör. Az ex libris elvezetett Schopenhauer legbelső szellemi mű-

EL BACHILLER
DE
SALAMANCA,

6
AVENTURAS DE D. QUERUBIN
DE LA RONDA,

QUE SACÓ DE UN MANUSCRITO ESPAÑOL, Y
PUBLICÓ EN FRANCÉS M. LESAGE;

RESTITUIDO AL CASTELLANO.

TOMO PRIMERO.

PARIS,

LIBRERIA DE CORNIN Y BLANC.

1825.

By M. Skinner

helyébe. A könyvjegy, Schopenhauer gyakorlatában, nem csak anyagi tulajdonbavétel, hanem szellemi birtoklás is kifejezett. Az újkori pesszimizmus mestere nem értett egyet Hegel filozófiájával, tehát ex librisét sem ragasztotta a Phaenomenológiába. A nyelvtanulás szenvedélye volt, tehát Lesage művét megtisztelte vele. Ez a finom ex libris pszichológiai adalék bizonyára megörvendezteteti a bölcsélet történetének ismerőit. Az ex libris mai barátait viszont kell hogy elgondolkoztassa. A könyvjegy szimbolikájával, felirataival tulajdonosára utal. Teljes értékűvé, példának esetében tudománytörténeti becsűvé, akkor válik ez az összefüggés, ha nem feledkezünk meg a harmadik tényezőről: a könyvről sem. Mert Schopenhauer Magyarországon előkerült ex librise a példa rá: az ex libris, ez a sajátos kisgrafikai műforma csak a könyvben, a könyv által teljesíti funkcióját. Az ex libris és a könyv összetartoznak, egymást értelmező, egymást feltételező objektumok.

Béllay Pál

mai lengyel ex libris

kiállítás a budapesti Lengyel Kulturában

Az ezeréves Lengyelország jubileumi ünnepeinek magyar országai sorozatába jól illeszkedett bele a mai lengyel ex libris művészetet bemutató kiállítás, amely a Malborki Vár múzeum és az Országos Széchényi Könyvtár közös rendezésében 1966. július 20-án nyílt meg a budapesti Lengyel Kultúra kiállítási termében.

A lengyel ex libris a német és a svájci után az elsők között jelentkezett a világon: a legrégebb lengyel könyvjezy, Drzewicki primás lapja 1516ból származik. Ettől az időponttól kezdve fejlődése töretlen volt századokon át a fejlődésében úgy az egyes stíluskorszakok, mint a sokszorosító technikák fejlődését végigkísérhetjük. A lengyel grafika megújulása, akár csak a magyaré, a századfordulóhoz kapcsolódik s míg nálunk Olgyai Viktor volt az úttörő, addig Lengyelországban Wladislaw Skoczylas névéhez /1883-1934/fűződik az újjászületés. Az önálló Lengyelország virágzó grafikai kulturát teremtett, amely ma már a világhír csúcán diszeleg s ezen belül magas művészi színvonala a kitűnő művészei miatt méltán világhírű a lengyel ex libris-művészet is.

A budapesti lengyel ex libris kiállítás s sajátos műfaj minden kiemelkedő lengyel művészt felvonaltatta. A mai lengyel ex libris művészet egészét mély eszmei tartalom, korszerű életérzés és szépséglátás, a témák és technikák

gazdag változatosága, az ötletek sziporkázó felvonulása jellemzi, amelyen belül az egyes művészek mind sajátos hangot és egyéni szint jelentenek.

Wojciech Barvlski /1929-/ fametszeti ex librisseit monumentalitásra való törekvés, szabatos, néhol a felnagyítás eszközeivel élő előadásmód jellemzi. Czeslaw Borowczyk /1912 - / a Klasszikus megfogalmazás sok híve: fametszeti lapjai igényes metszőtechnika termékei. Szívesen ábrázol épületeket s a többszínnyomatu fametszet területén is biztosan mozog.

Edward Grabowski fametszete

Zbigniew Kaja fametszete 1966.

Anarzej Bortowski /1938- / elsősorban a rézmetszetben erős. Kusza, sűrű vonalvezetése lüktető ritmust eredményez, a képet hajszálvékony vonalakkal építi fel a vonalháló árnyékolással emeli ki. A régi szimbolikát új tartalommal igyekszik megtölteni, de új utakra is elkalandozik s biztosan jár rajtuk. Zbigniew Dolatowski /1927- / főleg a linometszetben otthonos. Fekete-fehér lapjai a karakterisztikus vonal mellett a folt kifejező erejére épülnek; színes lapjaiban mértéktartó. Kedveli a növényi motívumokat, némely lapján pedig klasszikus emlékek kíséretében is, technikában is. Stefania Dretler-Flin /1927- / a fametszet szigorú, de kifejező formanyelvén beszél. Alakos kompozícióján az orosz ikonok merev ünnepélyessége jelentkezik. Ahol lazít a realizmus

korlátain, ott vonalai asszonyosan lágyakká válnak. Henryk Fallhauer szintén a rézmetszetben talált igazán magára. Sűrű vonalalárból bontja ki a formát. Erős komponáló-készsége minden lapjára rányomja a bélyegét. József Gielnik /1932- / linometszetei hajszálvékony vonalkezelésükkel, aprólékos rajzokkal tollrajz benyomását keltik. Dekoratív hajlama egy fajta modern szecessziót eredményez. Wojciech Jakubowski /1929- / a kiállítás legeredetibb s a kitűnő gárdából is messzire kimagasodó egyénisége. Fiatalkora ellenére az egész világon ismert s nem véletlenül tartják korunk legjobb rézmetszőjének. Minuciózus metszőtechnikája az emberi szem és kéz teljesíthetőségének a csúcát jelenti. Lapjain átszel lemesített természetlátás modern szimbolikával együttesen jelentkezik. Bár gyakran birkózik az élet és a halál határproblémáival s mögéjük néz az embereknek és a tárgyakkal is, az élet mellett tesz hitet. Erősen intellektuális művész: nem csak ábrázol, de vall is, nem csak felveti a problémákat de állást is foglal. Még bizarrságában is meleg és emberi. Munkássága a legjobb bizonyíték arra, hogy a monumentális nem a képnagyság függvénye s igazi nagy művészet csak a tartalom és forma teljes harmóniáján állhat meg. Jerzy Jarnuszkievicz /1919- / a fametszetben és a rézkarcban egyformán erős. Majdnem kizárólag a szimbolikus világában él. Élményi elsősorban gondolatiak kompozícióiban a részleteken van a hangsúly; a rézmotívumon belül a figurák egész hatását mozgatja. Fametszeteiben jól használja ki a fekete-fehér elöntettségének drámaiságát s hol archaizál, hol a szürrealizmus felé kacsint. Zbigniew Kaja /1924- / ereje egyszerűségében rejlik, amelyet a zárt kompozí-

ció még jobban kihangsúlyoz. Tárgyilagossága egyfajta spon-tán nyugalmat eredményez. Szűk-szavu művész, de mégis nagy a kifejező ereje. Alina Kalczyńska a japánosan finom lapok művésze. Kombinált technikájú / dombornyomás és fametszet / lapjai a lírikus hangulatok rögzítésére éppen úgy alkalma-sak, mint a drámai kitérések kifejezésére. Ryszard Krzywka /1925-/ nevéhez fűződik az ab-sztrakt ex libris megteremtése. Expresszionista korszakában még kapcsolatot tudott teremteni az ex libris és gazdája között absztrakt lapjain azonban ezt a több szín alkalmazásával sem sikerült véghezvinnie, s para-dox kísérletei zsákutcába fut-nak. Zbigniew Langner /1906-/ ex libris művészetében az öt-letgazdagság egyéni metszőtech-nikával párosul. Az ellentétes szimbolumpárokat szabálytalan

Tadeus Przytkowski fametszete

Zbigniew Kaja fametszete 1952.

formákban fogja össze, s így teremt a ma emberének életér-zésével rokon művészetet. Adam Młodzianowski /1917-/könyvje-gy művészetében a hagyomány és a modernség, a játékos ötlet és a mély gondolat szerves egy-ségben találkozik; töredékes előadás módja az indokolt ki-hagyás művészi kifejezőerejé-re hívja fel a figyelmet. Jerzy Napieracz /1929-/ művészetének a rafinált naivitás, a gro-teszk ötletek friss áradása a jellemzői; tudatos primitiv-sége azonban nem mindig meg-győző. Jerzy Panek ex libris művészetében kizárólag a vo-nal uralkodik. Nagy lendület-tel felvázolt vonalai csak a konturokat határozzák meg, de részletezni csak ritkán rész-leteznek. Ma ő az ex libris legjobb karikaturistája. Kon-stantyn M. Sopoćko /1902-/ nyu-godt ritmusu fametszetei az anyag áhitatos tiszteltétéről vallanak; szigorú kompozíciós rendje, tiszta metszőtechniká-ja erőt és nyugalmat árasztá-nak. Jan Standa művészetében a hagyományos formák modern jel-képrendszerekkel váltakoznak. Becsületos művészetet, ad, egyé-ni arca azonban kissé oimosó-

dott. Andrzej Szeles /1936- / szürrealista alapállásból indul ki a egyre jobban az absztrakció felé hajlik. Fémetszetei ecsetrajzokra emlékeztetnek; vastag szálkás vonalakon alapuló kompozíciói valamit azonban mindig megőriznek a valóságból. Nyugtalan és nyugtalanító művész. Józef Szuszkiewicz /1912- / a szó nemesebb értelmében vett naturalizmust űz. Az alakbrázolások mellett a stilizált formák iránt is vonzódik. Fémetsző technikáját a vonalas megoldás mellett a fésűvésés majdnem teljes mellőzése jellemzi. Stanislaw Szy-

manski /1929- / - kompozíciói zsúfoltságuk ellenére is kiegyensúlyozottak. Ötleteit részletezve fogalmazza meg. Betűit feliratait külön is ki kell emelnünk. Stanislaw Töpfer /1917- / az ex librisek hagyományos témavilágát ritkán lépi túl. Előadás módja ünnepléses, nyugodt kompozíciói jó benyomást keltenek. Tadeusz Tuszewski /1907- / kétszínnyomatu fémetszeteivel festői hatásokra törekszik. A modern technika éppen úgy mozgásba hozza a fantáziáját, mint a mult emlékei. Zygmunt Wasniewski /1921- / a lengyel népművészet formakincséből sokat merít, metszőtechnikában pedig szívesen nyúl vissza a korai lengyel fémetszetek példáihoz. Kompozícióit mindig keretbe zárja, s így mondanivalójának még nagyobb hangsúlyt tud adni. Majdnem mindig humoros, sőt gyakran kaján; nyelvöltögetése azonban nem öncélu, hanem korfestő és karakterizáló erejének egyik igen hatásos eszköze. Krystyna Wróblewska ex librisének részletező előadás módját technikai finomságokkal és határozott kompozícióval ellensúlyozza. Gazdag tematikával rendelkezik s lapjainak mindig van eszmei mondanivalója.

A mai lengyel ex libris művészetet bemutató kiállítás két hetes budapesti nyitvatartás után nagyobb vidéki városainkat is fel fogja keresni, hogy minél több embernek adjon izelítőt a mai lengyel kisgrafika eredményeiről. E kiállítás megrendezése s a szépen kivitelezett katalógus új álmást jelent a lengyel-magyar művészeti kapcsolatok történetében.

Jozef Szuszkiewicz fémetszete

Galambos Ferenc

**MŰVÉSZ- ÉS GYŰJTŐTAGJAINKNAK
BOLDOG ÜJESZTENDŐT KIVÁN A KBK VEZETŐSÉG**

Szeptember 4-én nyitották meg Csehszlovákiában Olomoucban az ottani és környékbeli művészek és gyűjtők nagyszabású nemzetközi ex libris kiállítását, amelyen csak meghívott művészek vehettek részt, s amely szeptember 23-án és 24-én megtartott művész és gyűjtő találkozóval ért véget. A kiállítás célja az ex libris népszerűsítése, a gyűjtők és művészek közötti közvetlen kapcsolat létrehozása volt.

A kiállítás zárónapján mintegy 200 csehszlovák művész és gyűjtő jött össze, hazaiakon kívül legnagyobb számmal a lengyelek képviseltették magukat, a nyugatiak közül Gianni Mantero, Ottmar Prémstaller, Dr. Anna Lerperger, Erich Schöner, Gerard Gaudaen, Oswin Volkamer, míg a hazai színeket Kaszás Iván és én képviseltük.

A kiállítás megnyitása cseh, német és lengyel nyelven történt s ennek következtében a megnyitó beszéd, majd a hamburgi kongresszusi beszámoló majd két óra hosszat tartott. - Külön ünnepezték Manterót, mint a gyűjtők neozorát, majd határozatot hoztak, hogy a jövőben is rendeznek évente hasonló kiállítást, azonban mindenkor másik cseh városban. A beszédet elhangzása után Anna Gremalova olomouci grafikusművész szép mappáját, valamint egy kisebb mappát osztottak szét a résztvevők között.

Maga a kiállítás megrendezése dicséretet érdemel, a tablók izlésesen voltak összeállítva, nem összezsúfoltan, jó átfogó képet adott a mai ex libris művészetről. A kiállítás anyaga nekünk magyar gyűjtőknek nem sok újat mutatott, előtűnik ismeretlen anyag alig volt. A csehszlovák művészek közül Cinybalk, Gremalova, Janousek, Kotrba, Jirincová, Liesler, Rusek voltak kiemelkedők, akik közül többen a különféle izmusok felé hajlanak.

A nyugatiak közül Battermann, Ellen Beck, Gaudaen, v. Gelder, Jamar, Marangoni, G. Reuter, Stauf, Strik, Zetti és Zwiers a kiemelkedők a megszokott bravúros, szép technikájukkal.

Igen szépek voltak a lengyelek közül Jakubowszky és Bortowszky ex librisei, amelyek az élvonalban állanak.

Kár, hogy ezen a találkozón nem alakult ki közöttünk olyan baráti légkör, amint annak idején Krakóban élveztünk a lengyelektől. Meg kell még említenem azt, amit szóvá is tettem a főrendező Václáv Krupkának is, hogy nem lett volna szabad megtörténni annak, hogy a tombola nyerő borítékokba mindent beleraktak, amit összeszedhettek - például prospektusokat, írókról, költőkről stb. szóló brosurákat -, csak ex libriseket nem igen.

Mindettől eltekintve dicséretre méltó a csehek ezen kezdeményezése, mert az ezután is megismétlődő akció sok új hívet fog szerezni az ex libris gyűjtők táborának.

Kéthy István

EURO-EXLIBRIS '66

Ez évben volt tiz éves fordulója Patay Mihály grafikusművész halálának. A róla szóló

megemlékezés Semsey Andor írása, helysúke miatt a jövő számban kerül olvasóink elé.

Az ez év októberében a Múcsar-
nokban megnyílt "9 festő és
grafikus" kiállítása, amely a
szocialista realizmus művészet
gyűjti egybe, olyan csoporto-
sítása, amely a "Nyolcak" pél-
daja nyomán valószínűleg mara-
dandóan írja be nevét huszadik
századi művészetünk történeté-
be. A kiállításnak jó sajtója
volt s a közönség erős érdeklő-
dése azt bizonyítja, hogy a
művészek jó uton járnak. A ki-
állítás grafikusai: Csuhány
Kálmán, Raszler Károly, Reich
Károly és Stettner Béla lelkes
művelői a kisgrafikának is. A
kiállítás katalógusa bő illusz-
trációs anyag mellett életrajzi
adatokat is ad, s így a mű-
vészet minden barátja haszon-
nal forgathatja.

Diskay Lenke kisgrafikáit mu-
tatta be 1966. decemberében az
Országos Széchényi Könyvtár.
Reméljük, hogy a kiállítás u-
jabb híveket szerez a nagyon
tehetséges, de keveset szerep-
lő grafikusbüvésznőknék. A
kiállításához katalógus is ké-
szült, amely teljes kisgrafi-
kai oeuvre-listát is ad.

Gyulai Liviusz 1966. október
26-án megnyílt Dürer termi ki-
állítása teljes mértékben igaz-
olta a fiatal művészhöz fű-
zött reményeket. Grafikai mun-
kásságát egyébként a számunk-
ban SziJ Rezső tollából rész-
letesen is ismertetjük.

Bálványos Huba fiatal grafikus
művészkőről, az új magyar ex
libris tehetséges művelőjéről
irt cikket Galambos Ferenc a
Művészet 1966. évi 10. számában.
A cikket a művész egyik szép
litográfiájának a fényképe di-
szíti.

Az OSZK éaszt ex libris kiállí-
tásáról Munká-si Piroksa szá-
molt be a Magyar Könyvszemle
1966. évi 3. számában. A szem-
lecikk igen pozitíven értékeli
az OSZK ötödik ex libris kiál-
lítását s a kiállítás kataló-
gusáról, valamint annak két ki-
lőn mellékletéről is megemlé-
kezik.

Hetvenöt éves korában, 1966.
szeptember 23-án meghalt Szi-
gethy István festő- és grafi-
kusművész, akinek ex libris-
mappája /Ex libris. Rajzos
könyv/ 1916-ban jelent meg Ka-
rinthy Frigyes bevezetésével.
Illusztrációi /Rajzok Szomor-
hoz/, karikatúrái és újságraj-
zai a magyar grafika legszebb
lapjaira tartoznak. Tőle szá-
maznak a New York kávéház fa-
lalt idiszító szines író-kari-
katurák is. Vele a huszadik
század magyar ex libris művé-
szetének egyik pionirja távo-
zott az élők sorából.

A budapesti lengyel ex libris
kiállítást élénk sajtóvissz-
hangok kísérték. Az Ésti Hir-
lap 1966. július 29-i számá-
ban /f.f./ a lengyel kisgra-
fika végtelen változatosságát
dicsérte; H. Gy. a Magyar Nem-
zet 1966. július 31-i számában
a gazdag és széles skálájú a-
nyag láttán a kiállítás fő e-
redményét a műgyűjtési szen-
vedély felkeltésében látja.

A Roland Kovada által Grazban
évente megrendezett kisgrafi-
kai kiállításokon a magyar mű-
vészek lapjai rendszeresen sze-
repelnek. A lelkes osztrák
gyűjtő az 1967. évi kiállítás
Stettner Béla kisgrafikai mű-
vészetét gazdag kollekcióval
kívánja bemutatni.

Hírek

A L'Exlibria Francais 1966. évi száma Kopasz Mártáról közöl tanulmányt. Az illusztrált cikk Semsey Andor írása.

Az 1967-ben megrendezendő II. Malborki Exlibria Biennale előkészületei megkezdődtek. A Biennáléra ismét több magyar művész fog meghívást nyerni. Drahos István, Fery Antal, Gross Arnold és Nagy Arisztid részvétele majdnem biztosra vehető.

San Marinoban közel kétszáz külföldi nemzetiségű művész részvételével nemzetközi festőverseny zajlott le. Az olasz tanulmánytón lévő Flesdy István körünk művész tagja - ha már éppen ott volt Serravalle városában - szintén elindult és meg is nyerte a "köztársaság első díját".

Az olasz Bianco e Nero ex libris 3. száma két magyar vonatkozást is tartalmaz. Reprodukcióban közli Fery Antalnak Gianni Mantero részére készített fametszetű ex librisét, a külön mellékletként adja Amlato del Grosso kétszínnyomatu fametszetét, amelyet Galambos Ferenc részére készített.

Gy. Molnár István Athénben, Gross Arnold pedig Bulgáriában állít ki ezekben a hetekben. A magyar kisgrafika két kiváló művelőjének külföldi sikereihez mi is gratulálunk!

A Norbert Lippóczy és József Szuszkiewicz gyűjteményéből megrendezett magyar ex libris kiállítás anyaga a Zielona Góra-i Múzeumban is a lengyel község elé került. A kibővített anyaga kiállítás Aiglón, Bordás Ferenc, Buday György, Drahos István, Fery Antal, Ferkes Dezső, Gáborjáni Szabó Kálmán, Gácsi Mihály, Gál Ferenc, Gross Arnold, Haranghy Jenő, Helbing Ferenc, Kaveczky Zoltán, Kékesi László, Kopasz Márta, Meuyhárt József, Moskál Tibor, M. Szabó István, Nagy Árpád, Nagy Árpád Dániel, Nagy Arisztid, Rákóczy Ferenc, Sáros András, Semsey Andor, Sterbenz Károly, Stettner Béla, Vadász Endre, Varga Mátyas, Varga Nándor Lajos és Vertel József munkáit mutatta be s így a huszadik századi magyar ex libris művészetről jó keresztmetszetet nyújtott. A szép kiállítási katalógust és meghívót Drahos István "ex graficus"-e díszíti.

A német ex libris egyesület évkönyvében Paul Pfister meleg szavakkal emlékezik meg Kaveczky Zoltán kisgrafikai művészetéről, halála alkalmából. Az illusztrált megemlékezés őszinte hódolat a kiváló, halott művész előtt.

A Nordisk Exlibris Tidsskrift 1966. évi 3. száma a "Magyar kisgrafika 1966" kiadványunkról mint a hamburgi ex libris világtalálkozó legjobb kiadványáról emlékezett meg.

A Zielona Góra-i magyar ex libris kiállításról a Művészet 1966. évi októberi száma is hírt adott.

ANNA GRMELOVA

Középeurópa kisgrafikai művészetében a lengyelek és a magyarok mellett a csehek vívtak ki maguknak igen előkelő helyet. Jó felkészültségű, egyéni hangú művészeik alkotásai ismertek az egész világon és sikerük titka alkotásaik magas művészi színvonalá mellett, okos kulturpolitikájuknak is köszönhető. A cseh grafikusművészek munkáit minden nagyobb külföldi ex libris kiállításon megtalálhatjuk, művészeik munkásságát a külföldi folyóiratok rendszeresen ismertetik és a cseh kisgrafikai kiadványok oda is eljutnak, ahova maguk a grafikák nem igen jutnak el. Egy Kulhanek, egy Dolezal, egy Svengsbir, egy Liesler neve - és a sort sokáig lehetne folytatni - ma már világmárka. De mellettük felnőtt egy új, nem kevésbé tehetséges fiatalabb generáció is, munkásságuk felnőtt az idősebb művésznemzedék munkássága mellé és a cseh kisgrafikai világhírnevet ezek vannak hivatva továbbszolgálni. A fiatalabb generáció művészei közül Anna Grmelova kisgrafikai munkássága különösen is figyelmet érdemel.

Anna Grmelova 1926-ban született Novy Jicinben /Észak-Morvaország/. 1954. óta férjével, Jeronim Grmelával együtt Olomoucban él. Grafikai munkáival először 1962-ben lépett a közönség elé - csakhamar nagy népszerűsége tett szert. Szűkebb hazáján, Morvaországon kívül ma már egész Csehszlovákiában ismerik és kedvelik, sőt ex librisei szétvitték híret az egész világban. Lapjai már a legnagyobb európai ex libris gyűjteményekben foglalnak helyet, s az érdeklődés munkái és személyeiránt egyre nő. Művészeti tanulmányait egyébként Gottwaldovban végezte. Első nagyobb grafikai munkája a Boccaccio Dekameronjához készített száz illusztrációja volt /tollrajzok/, amelyben kiváló grafikai erényei már teljes fegyverzetben jelentkeztek. Anna Grmelova legnagyobb grafikai erényei a fölényes rajztudás, az ötletgazdagság, a kimeríthetetlen fantázia, a jellemezni-tudás s az érzékenység a rejtett szépségek felfedezésére és kifejezésére.

Anna Grmelova kisgrafikával /fametszet és rézkarc technikákban/ 1962-óta foglalkozik. Kedvenc megjelenítési formája a fametszet, amelyben csakhamar teljesen egyéni metszőstílust alakított ki. Vésővel rajzol a fára - papírt csak a kompozíció felvázolására használ - s a kompakt fekete felületben a rajz negatívan jelentkezik. Kezdetben csak hajszálvékony vonalakkal élt, de kifejezési formája azóta felgazdagult, a vonalhálót is használja s a fekete felületet gyakran szakítják meg hangsúlyos fehér foltjai. Nagyszerűen kezeli az anyagot, tiszteletben is tartja törvényeit, mégsem meravül el s formanyelve hajlékony, nőiesen finom, ugyanakkor érzékeny is. Rejlődésében is következetes alkotó, aki a kompozíciót mindig művészi szándékainak rendeli alá s a mondani-való grafikai megfogalmazását a témához idomítja. Kifejezési forma-skálája széles s a descriptiv realizmustól a szimbolikus alkotásokon keresztül szürrealista meglátásokig s átfedéses megoldásokig terjed.

Művészetét elsősorban a természet, majd az irodalmi élmények motiválják. Mint nő, bensőséges melegséggel tudja ábrázolni az anya-gyermek témakört s a megkopott, de mégis örök témában is tud újat nyújtani. Akt-ábrázolásai nem öncéluak, hanem szimbolumként vagy irodalmi motívumként jelentkeznek. A női test primér szépsége nem önmagáért való, hanem csak kíséretként, vagy hangulati elemként jelentkezik művészetében.

Anna Grmelova ex librisei és kisgrafikai ma már több, mint száz darabot tesznek ki. Nem kisebb jelentőségű és nem kevésbé becsült illusztratori tevékenysége sem, amelyek a cseh könyvművészet legszebb hagyományaihoz illeszkednek. Gazdag illusztrációs terméséből G. Apollinaire Állati elbeszéléseihez készült hét rézkarc illusztrációját /1962/, Rimbaud Részeg hajójához készült és magánkiadványként megjelent lapjait /Bibliofilia 1964/, a Fleurs du mal-hoz komponált öt fametszetű grafikáját /1964, magánkiadás/ Holan Vladimír "Zauzsanna a fürdőben" c. verséhez készített három fametszetét s Helena Lisicka olomouci író nő "Hegyek-völgyek mögött" c. könyvéhez alkotott fametszeteit /1965/ feltétlenül meg kell említenünk. Szabad grafikai és sorozatai közül az Elemek /1965/, Salome /1965/ és a Madarak /1965/ c. ciklusai a legismertebbek; az utóbbi az olomouci grafikabarátok kiadványaként látott napvilágot. E sorozatok állandó fejlődésről, a belső érés mind magasabb fokáról tesznek tanuságot és maradéktalan művészi élményt nyújtanak. Anna Grmelova grafikai kiadványai napok alatt fogynak el s ez a tény nemcsak a siker fokmérője, de egy sajátos alkotó egyéniség vitathatatlan tehetségének szinte elismerését is jelenti.

Galambos Ferenc

Gyulai 1966

GYULAI LIVIU SZ

Látni a művészt - esetünkben Gyulai Liviuszt - in statu nascendi - hogyan alakul, formálódik az első komoly lépés - től kezdve a kibontakozásig, izgalmas élmény a művészettörténészeknek is. Még harminc éves sincs, mikor e sorokat írom, de máris számontartjuk azok között, akiktől grafikánk jelenlegi állapotában továbblépést várunk. - 1937-ben született, Baróton, Háromszék vármegyében 1956-62 között végezte a Képzőművészeti Főiskolát a mesterei - Csanády András, Pónyi Géza, Ék Sándor, Kmetty János - közül különösen az utóbbi előadásaira emlékszik vissza gyakran, a szakmának, a mesteriségnek arra a - komoly művészethez nélkülözhetetlen - légkörre a hőrokára, amely nélkül értékes műalkotás létre sem jöhet.

Nagy hatással volt szemléletére, valóságglátása alakulására az a kirándulás a Felvidékre még főiskolás korában, amelynek során végigmentek a Vág völgyén, várromok és megmaradt kastélyok között, láthatta a csütörtökhelyi, szepeshelyi, lőcsei történelmi emlékeket, a műtárgyak csodálatos világát, amelyekben Európa és a magyar alkotó géniusz adott találkozót egymásnak. Mindez lenyűgözően hatott rá.

A Főiskola elvégzése óta négy év sem mult még el, de máris egyik figyelemreméltó alakja az új magyar grafikának. E négy évbe beletartozik egy itáliai s egy angolai kiruccanás is. Az itáliai nyolc napos tanulmányút igen erős - s évekig föloldhatatlan összehatást gyakorolt rá, amely csak las-

san termékenyítette meg művészetét. Hosszu ideig inkább az 1964. augusztusi angliai útja bizonyult hatásosabbnak. Az angol világ egyszerre konzervatív és újító ebből a feszültségből termékenyítő szikrák érik azt, aki nyitott lélekkel fordul a történelmi múlt és a színes jelen dolgaihoz.

A British Muzeumban elébe táruló hettiták és asszirok művészeti alkotásai feledhetetlen élményeként rakodtak le benne. A tengerpart csodái, a dusan zöldellő parkok kényelmes székeiben fantasztikus kalapkölteményekben üldögélő hölgyek, a nspallenző ezínes ponyvák, a kínai pagodákra emlékeztető pihenést adó alkotmányok, a magyar szemnek furcsa szokatlan emeletes autóbuszok,

a cilinderes múlt és a nyugzag jelen érintkezése groteszk látványt nyújtott, de ugyanakkor élettől duzzadt is. Mindez nem jelenetette azt, hogy tucatjával ontotta az uti benyomások inapiráltá rajzokat. 1966-ig mindössze két rézkarca készült az élményekben gazdag ut eredményeként, a Londoni állatkert és a Midhrust-i emlék. De nyitott szemmel járt nemcsak nézett, hanem látott is, a mindez a hajszálereken át megkezdte felszivódását művészetébe, amint ezt a Caucher: Canterbury mesék-hez készült illusztrációja is bizonyította /1965./.

Az angliai élményekhez képest Róma, Assisi, Firenze olyan fontos látvány, amelyhez nyulni ma még szentségtö-

rés lenne. Annyival is inkább, mert művészi látását a humor és a groteszk iránti érzék jellemzi. Karakterizáló képessége, amely máris erős, idővel bizonyára tovább mélyül s ha ennek arányában találja meg a hozzá illő egyéni formát, nem lehet kétségünk művésze te ki teljessége felől.

Gyulai 1966-ig főleg a könyvillusztrációban bizonyította képességét. A megbízásoknak lelkiismeretesen igyekezett eleget tenni. Hosszadalmas vajudással szeretné érlelni műveit, de erre eddig ritkán adódott mód, annál inkább bősüendő az erre irányuló belső igény. Ellenállani a könyvgrafika ro-

botjának, sőt rabszolgaságának, ez ma minden vérbeli grafikus legfőbb gondja. A kiadók alig biztosítanak valamelyes időt az illusztrálásra, s ami normális viszonyok közt hosszú hónapok, ha ugyan nem évek alatt készülne - /gondoljunk csak néhányat említve - Győri Miklósnak a Nagyidai cigányokat díszítő színes grafikáira, Martyn Ferenc Don Quijote és Flaubert illusztrációira amelyek éveken át készültek, a megbízások kényszere nélkül/ - sennak mostanság igen gyakran napok, vagy kurta hetek alatt kell elkészülnie.

Az illusztrációs feladat problémáit Gyulai is érzi, de azt is tudja, hogy a megbízás

elhárítása nem kockázatmentes a jövő szempontjából a ez a kérdésnek a másik - nem lebecsülendő - oldalához tartozik. Mindenesetre biztató, hogy a művész érzi: a könyvillusztrálás nem válhat robottá a nem lehet végállomás. Gyulai lassan, kitartóan dolgozik. Pedig mindezekig alig tudott nyugodtan dolgozni. Szerb Antal: A királyné nyakláncá-hoz /1963/ a rézkarc illusztrációkat minimálisan rövid idő alatt kellett elkészítenie, nem akadt más megoldás. Az ilyen huszárvagás néhányszor sikerülhet, de sem a kiadó, sem a művész nem jár jól akkor, ha a gyorsaság a felületesség megelőggyává válik. Illusztrál-

taCalvino: Eleink, /1964/, Sre-mac: Papháboru /1964/, Ilf-Pet-rov: Elsőpró egyéniség /1963/, Biehler: Bonifác /1965/, a Varg-ha Domokos: Kutyafültek /1966/ c. könyvét, 1966 folyamán szí-nes linókat készített középkori versekhez, köztük Villonhoz és tollrajzokat Pejes Endre novelláihoz.

A mulatságos és csufondá-ros helyzetek iránti érzéke e-rős, anélkül, hogy ennek lehe-tőségeivel visszaélne. S meg-fordítva, a Hadova és hamuka c. munka metszetében van vala-mi a középkori borzongásból, de nem annyi, hogy a halálvizíók szenvedélyességével legyen ré-mületes. Denát pályája elején

Vilmos Huszár

1966

áll, hogy is várhatnánk el tőle a lélek valamennyi regiszterének megszólaltatását.

Kedvenc és gyakori eljárása, amikor egy-egy lapot több, rendszerint szabálytalan részre tagol. Így több cselekményt ábrázolhat s ezzel könnyít áradó mondanivalóján. Szerb Antalhoz készült rézkarcain szinte a pointillisták módján bontja föl a felületet. Történeti stílusérzéke erős, kompozíció érzéke szintén, bár nem mindegyik lapján helyez rá elég hangsúlyt.

Látása a szatira felé hajlik, éppen ezért természetesen vonzódik a komikun iránt. Sremac könyvének a szatirikus rajzai lelket láttatóbbak, elmélyültebbek, mint az Ilf-Petrov-hoz készültek. A Kutyaülők apróbb rajzai inkább gyakorlatok, bár ő egész eddigi munkásságát is studiunként fogja föl, ami egyéniségét még rokonszenvesebbé teszi. A hivatás előtti alázat, a nagyképűségtől, póztól mentes magatartás és életszemlélet egyik biztosítéka a tehetsége kibontakozásának s annak, hogy a társadalom iránti felelősségét nemcsak érzi, hanem művészetével mintegy tettekkel is kifejezi.

Az archaizálás tekintetében öntudatlan rokonság fedezhető fel közte és az 1944-ben oly tragikusan elpusztult Mata János között, de csak "hangvételeiben". Érthető is ez, ha meggondoljuk, hogy a formát a tartalom határozza meg, s a kor szak is ráüti bélyegét. De míg Matára jellemző valami erőteljes rusztikus iz, addig ennek Gyulainál nem találjuk nyomát.

Mindazonáltal azokban a műveiben a jellegzetesebb, tehát egyénibb is, amelyek tar-

tózkodóbban idézik föl az elmúlt korok formajegyeit. Így a Krudy rézkarc illusztrációiban /de Ronch lovag/, és Villonhoz készült nagyméretű /26,5x25,0 cm/ linómetszetén /Hado-va és hamuka/, valamint a Vénusz ünnepén, egy IV. századi latin költemény által ihletett rajzán, amely már egészen mai hangulata vonalaival egy önállóuló lányarc-típus kialakulása felé mutat. Kevésbé mondható el ez a Villonhoz készült többi lapjaira. /A hajdan szép fegyverkovácané panaszai, Ének a hajdani nőkről, Villon éneke, amelyet anyjának szerzett/ Itt említendő Chaucer grafikája, a polgári jólétet szemléltető vaskosabb alakjával /1966?/. Néhány szabad grafikáján oldottabb a kompozíció. A színek iránti vonzalma is érződik /Ezerégyjszaka meséi I., II. 1964?/ Parsifal lovag 1966./ 1966-ban még a minium színét használja legtöbbször, néha a világos kéket s a mély zöldet egy-egy lap különböző mezőin is váltogatva, de mindig jó izléssel. - Szerb Antalhoz készült rézkarcaiban a XVIII. századi franciákat idézi - a tárgy hozza magával - ábrázolása azonban áttételesebb, kompozíciói sokrétűbbek, kevésbé dekoratívak, viszont több bennük a - sokszor szellemes - tartalmi mondanivaló.

A lipcsei könyvillusztrációs pályázaton 1964-ben Recht illusztrációira oklevelet kapott, 1966-ban pedig meghívásos alapon részt vett a Brhnni Nemzetközi Grafikai Biennálén. A miskolci III. Grafikai Biennálén is szerepelt /1965/ s 1966 októberében önálló kiállításon mutatkozott be a Dürer teremben.

Szij Rezaó

/Gyulai Liviusz itt közölt valamennyi linómetszete Villon illusztráció/

VÖRÖS BÉLA GRAFIKÁI

Sem a művészettörténet, sem az alkotáspszichológia nem vizsgálta még meg azt a kérdést, hogy miért akad a szobrászok között annyi nagyszerű grafikus is. A két kifejezési mód két külön világ mások a dimenziói, mások a megvalósulási eszközei és anyagai, de mások a hatásai is; rokonok is, meg idegenek is egymástól. S ha azt tekintjük, hogy Michelangelótól Rodinen keresztül a magyar Medgyessy Ferencig mennyi igaz értékkel gazdagították az emberiség kulturavagyonát az elmúlt korok és napjaink szobrászai grafikai vonalon is, a kérdés még izgatóbb. A mozgás pillanatonként változó fázisainak rajzi rögzítése egy későbbi, szoborban kifejezendő gondolat megfogalmazására csak egyik, de nem egyedüli ok; az elfogadható magyarázatot másutt kell keresnünk: a test - vonal ellentétének a vonzásában, a testtömeg súlyosságát, vaskosságát fellazító, könnyed vonaljáték pihentető, kikapcsolódást jelentő hatásában. A probléma azonban még ezek mellett, illetve ezek ellenére is nyitott.

Vörös Bélát, a Párizsban élő neves magyar szobrászt Dévényi Iván mutatta be a Művészet 1965. évi 11. számában a mai magyar művészetkedvelő közönségnek. Vörös Béláról, a grafikusról azonban ebben az ismertetésben is kevés szó esett. A szobrász Vörös Béla sem él benne a magyar képzőművészeti élet köztudatában / s ebben

mi magunk mellett egy kicsit a művész is ludas!/, pedig a Művészet cikkirója éppen harmadszor fedezte fel. Az első felfedezés a huszas évek közepére esik s az UME és a KUT működéséhez kapcsolódik; második felfedezése pedig Kassák Lajos nevéhez s a Kortárs, valamint az Alkotás c. folyóirataihoz fűződik. Pedig élete, művészete megérdemelné, hogy ne csak husz évenként visszatérő alkalmi téma legyen, hanem a magyar művészeti irodalom figyelmének állandó problémája. Mert Vörös Béla, bár állandóan Párizsban él, magyar állampolgár, magyar művésznek tartja magát s annak tartja a francia művészvilág is, bár fenntartás nélkül befogadta. Munkássága beletartozik századunk magyar művészetének történetébe.

Vörös Béla 1899. december 15-én született Esztergomban. 1917-ben Margitay Tihany ismertette meg Luzszenszky báróval, aki Münchenben Szinyei-Merse Pál akadémikus-társa volt /egyébként ő volt a Majális bársonykabátos alakjának a modellje/. Vörös Béla munkáit Luzszenszky mutatta be Szinyeinak, s Szinyei a látottak alapján a fiatal, Iparművészeti Főiskolán tanuló ifjút Strobl Alajos mesteriskolájába helyeztette át. 1918-ban Vedres Márk tanítványa lett, a Tanácsköztársaság bukása után azonban, azzal a megokolással, hogy "munkái a kommunista művészet hatását tükrözik" - kizárták az Akadémiáról. A viharok lecsillapodása után másodszer festőnövendéknek vették fel s Csók tanítványként dolgozott. Csóknak nem nagyon tetszettek Vörös Béla munkái s olyan ki-elentést tett, hogy Vörös Bélából ugyszem lesz festő. /Ebben, egyébként -, igaza lett./ Vörös Béla ekkor Vaszaryhoz ment át, délutánonként pedig mintázott. Az első évben rajzáért Frenkl-díjat kapott, a második évben egy szobrával az Ernst-Muzeum nagydíját nyerte el, a harmadik évben pedig a Szinyei-Merse Társaság Nemes Marcell ösztöndíjával Párizsba utazhatott. 1925-től kezdve Párizsban él, amely azóta második hazája. Vörös Béla Párizsban Rppl-Rónai ajánló levelével Maillol-nál, a kor legnevesebb francia szobrászánál jelentkezett, aki bemutatott munkái alapján nagyon tehetségesnek tartotta, de egy francia növendéke miatt nem támogatta. Vörös Béla azonban, nehéz tíz év után, a harmincezer festő és ötezer szobrász városában is kiverekedte a maga helyét a nap alatt, a nagy francia kiállítások állandó szereplője lett, s amilyen mértékben a franciák megtanulták a nevét, itthon annyira elfeledték. Szobrászatáról, amely a néger plasztikák bővületéből a kubizmuson keresztül indult s az elefántcsonttól a modern fém és cement-plasztikáig jutott el, a Művészet cikkirója beszámolt. Mi Vörös Béla művészetének második, nem kevésbé értékes területéről szeretnénk számot adni: a grafikáiról.

Vörös Béla grafikája - akár csak szobrászata - több korszakra osztható és állandó fejlődésről, az önkifejezésért vívott harc szünet nélkül változó etapjairól tanuskodik. Korai grafikái - főleg aktok, fejek, egy, legfeljebb kétalakos kompozíciók - a kubizmus leegyszerűsített formanyelvén szólnak. A pár merész, de biztos vonallal kialakított figura megjelenítése egysíku; nincs árnyék, a háttér is üres. A körvonal az uralkodó, a test egyes részeinek statikus rögzítése; minden korai rajz szoborvázlat erejével hat s tömör anyagba kívánczik. Néhol a japán alakábrázolás reminiscenciái is jelentkeznek, másutt meg a néger művészet alakábrázolásának főbb vonásai uralkodnak. A fejlődés további ábrázolás, a rajz árnyékoltabb kivitelezése, részletezőbb volta: az árnyékolás kiemeli a formákat, a ruha, a drapéria, a háttér már nem csak jelez, hanem karakterizál is. Ezek a grafikák már nem

sebtében odavetett /ennek ellenére érett vázlatok, hanem komoly művészi és mély emberi tartalmat hordozó vizuális, vagy intellektuális élmények rögzítései. A "Vizhordó", az "Apolónó", az "Átköződő nő", a "Fésilkődő nő" ennek az állomásnak legjellemzőbb, s érett művészetet kínáló alkotásai. Érdeklődése később a társadalmi igazságtalanságok képi kifejezése felé fordul, megtelik szociális tartalommal s nem csak illusztrálnak /többször, találgán, ki-poentirozottan/, hanem állást is foglalnak s ez az állásfoglalás harcosan humanista. A gondolati tartalom rajzi megfogalmazása szükségessé teszi a grafikusai fegyvertár felgazdagítását; igénybe veszi a groteszk egyénien áthangolt patronjait kritikus szellemű társadalmi állásfoglalása alátámasztására. E korszak legszebb lapjai: "Az inség földje", a "Palu és tudás", "A nép", a "Sirba-tétel", a "Prostitúció". Ez a grafika már nem a l'art pour l'art terméke, hanem a művészi alkotás mellett társadalmi tett is: kritika, állásfoglalás és jövőbemutatás. E lapok agitativ hatása igen erős, anélkül, hogy agitálni akarnának; a valóságot úgy mutatják be, hogy az önmagától és önmagáért beszél. Vörös Béla grafikájának legujabb terméke a valóság talaján áll, realizmusuk azonban messze esik egy a fényképszertéségtől, mint a rosszizű szematizmustól. Vörös Béla mai grafikáinak realizmusában az avantgarde minden kikristályosodott eredménye benne él a kubizmustól - az absztrakcióig, a polgárleképesztő sallangok s az értelmetlen absztrahálás nélkül. Ezért korszerű ez a művészet s mivel érzékeny szociális lelkiismeretet is takar, ismerős és kedves nekünk.

Reméljük, hogy kulturális intézményeink hamarosan meg fogják találni a módját, hogy Vörös Béla szobrai és grafikái a magyar közönség is megismerhesse. Ezzel nem csak neki, de önmagunknak is tartozunk!

— bos —

CSEHESZTÁRSÁG-TAUSCHLISTE · EXCHANGE LIST · LIST D'ÉCHANGE

- /Polytatás/
- Mudr Jan FIALA
Lechova 727. Uherské-
Hradista
Csehszlovákia
- Michele FICHELEFF
Pošte restante
Leningrad D-88.
Szovjetunió
- Hermer FOGEDGAARD
Box 9. Rudkøbing
Dánia
- Knud FOUGT
Tølløsevej 34.
Kopenhagen Brh. Dánia
- Sulo FORSBERG
Engelinaukio 4. B.ló.
Helsinki, Finnország
- Yngve FORSBLOM
Seljausögatan 3A-A
Ssndviken, Svédország
- Paul FREIER
Rathausstr. 15. -1
Berlin 42.
Nyugatnémetország
- M. Aronovics FRISS
ul. Roszsiszjakaja 41
kw. 8. Cseljabinszk
Oblantg. 2. Szovjet-
unió
- Aldo GALLI
Piazza Volta 11.
Como, Olaszország
- ing. Andre GASTMANS
St. Reinholdstr. 14.
Mortsel-Anvers
Belgium
- Gerard GAUDAEN
Dendermondse stv
130/b, St. Niklaas
Belgium
- Dénes GÁBOR
Str. Dumbrava Rosie
No. 35. Cluj
Románia
- Auguste GENARD
48. rue de Houllainvil-
liers - Paris-16.
Franciaország
- GEISSLER
Untere Lichtemplatzler
str. 80. - Wuppertal-
Barmen
Ny. Németország
- Hector van GIJSEL
de Beukelaeriaan 18.
Ekeren-Antwerpen.
Belgium
- Alfons GORTHALS
29 Lindenstr.
St. Niklaas-W.
Belgium
- Edward GRABOWSKI
Ul. Wita Stwosza 5.
Bielsko-Biala
Lengyelország
- Anna GREMÁLOVA
Trida Miru 43. - Olo-
mouc. Csehszlovákia
- Oscar GROOTAERT
Baudel Oostrat 19.
Gent. - Belgium
- Josef GRUBER
Jurekgasse 23/19. -
Wien 15. - Ausztria
- Dr. Josef HAMRLA
Pod Rozhlednova
3129. Gottwaldov I
Csehszlovákia
- Jaroslav HECHT
Havličkova ul. 38
Jihlava - Csehszlo-
vákia
- Josef HEJDA
Podhorí-Zámky
48/60. Praha 8l.
Csehszlovákia
- Gerald HENDRICK
Polygoonstr. 9.
Berchem-Antwerpen
Belgium
- André HERRY
49 Avenue E. Adam
Rouen - Francia-
ország
- I. HEESTERMANS
Voorschoterlaan 94
Rotterdam 16.
Hollandia
- Karl Georg HIRSCH
Hsinickestr. 23.
Leipzig N. 21.
D.D.R.
- Rudolf HLAVA
Semily I-467
Csehszlovákia
- Stanislav HLINOVSKY
Hradební 191 - Tábor
Csehszlovákia
- ing. Otakar HRADECNY
Klademska tr. cp. 118
Praha 6. - Csehszlo-
vákia
- Ladislav HODNY
Tyn nad Vltavou
Belojanisse 217.
Csehszlovákia
- Miroslav HOUBA
Usti nad Labem-Bukov
Návetrna 560/17.
Csehszlovákia
- G. van HOUTEN
De la Reylaans 29.
Gouda - Hollan-
dia

Minden gyűjtő kedvenc művészei közé számítja Max Kisslinger linzi grafikusművészt, akit az osztrák köztársaság elnöke arany érdemrenddel tüntetett ki sok évtizedes munkásságáért. A kitüntetéshez mi magyar gyűjtők is gratulálunk.

Klubnapjaink. A nyári előadás szünet után szeptemberben Szölgvény Pál tagtársunk számolt be a hamburgi kongresszus eseményeiről, októberben Réthy István titkárunk az 'Euroexlibris 66 /Olomouc/ kiállítást ismertette. Novemberben Semsey Andor emlékezett meg Patay Mihály 10 éve elhunyt grafikusunkról.

Szeptemberben két szomszédos ex libris-gyűjtő egyesület rendezett baráti találkozót. A csehek Čeaké Budějovicében, az osztrákok Linzbén, melyeken kölcsönösen részt vettek. A hasznos találkozók példáját nekünk is érdemes lenne követni. A lengyel gyűjtők már felvetették egy magyar lengyel találkozó megrendezésének gondolatát.

+

A Dürer terem 1967-ben nyolc kiállítás megrendezését tervezi. Ez évről áthuzódik Konstantin László és Pásztor Gábor kiállítása. Grafikai beemutatója lesz a Képzőművész Szövetség karikatúrista tagjainak, Zala Tibornak és Kiss Nagy András szobrászművészeknek. A lektorátus felkérésére Gy. Molnár István, Lenkey Zoltán és Szász Endre grafikusművészek anyagából rendeznek kiállítást.

.....
 Uj művésztagok

- Aszódi Weil Erzsébet
 Bp. VIII. József krt 11.
- Bálványos Huba
 Bp. VIII. Bacsó B. u.45.
- Csohány Kálmán
 Bp. II. Kapi u. 3.
- Csurgói Máté Lajos
 Bp. II. Frankel Leo u. 24.
- Gacs Gábor
 Bp. XI. Kelenhegyi ut 12-14.
- Gross Arnold
 Bp. XI. Fegyvernek u. 54.
- Gv. Molnár István
 Bp. VI. Majakovszkij u. 112.
- Gyulai Liviusz
 Bp. VII. Damjanich u. 17.
- Jurida Károly
 Bp. IV. Papp I. u. 2.
- Kass János
 Bp. II. Hankóczy u. 15.
- Kondor Béla
 Bp. V. Bécsi u. 1.
- Kondor Lajos
 Bp. XII. Kirj u. 38/b.
- Konstantin László
 Bp. VI. Bajcsi Zeilinszky u.33
- Pásztor Gábor
 Bp. V. Széchenyi u. 1.A.
- Perei Zoltán
 Bp. III. Ürömhegyi ut 22164/3.
- Raszler Károly
 Bp. V. Semmelweis u. 2.
- Reich Károly
 Bp. XII. Tusnád u. 31.
- Rozanits Tibor
 Erd. VI. György u. 100.
- Szűcs János
 Bp. VI. Aradi u. 59.
- Váci András
 Bp. XI. Bartók Béla ut 78.

+

Az Uj Irás 1967. februárjában megjelenő számát legjobb grafikusaink ex libriseivel kívánják megjelentetni. Reméljük, hogy ez a publikáció gyűjtőink számát növelni fogja.

KÖNYVESPOLC

RASZLER KÁROLY 12 RÉZKARCA /Bev. D. Fehér Zsuzsa/ Budapest 1964. Kisgrafika Barátok Köre, Haránt 8^a, 12 t. mappában. - 100 számozott példány.

RASZLER KÁROLY tizenkét rézkarc kisgrafikájának közreadása a KBK rézkarcmappa sorozatának gazdagodását jelenti. A közreadott tucatnyi rézkarc kevés ahhoz, hogy művészetéről átfogó képet adjon, ahhoz azonban bőségesen elég, hogy művészetének jellemző jegeit, művészi s /ami ezzel egyet jelent/ emberi magatartásának érett komolyságát megállapíthassuk.

RASZLER KÁROLY /szül. 1925./ Leningrádban végezte művészeti tanulmányait; itt tanulta meg a művészi felelősségvállalása megbecsülését, a realista szépséglátás időtálló korszerűségét s a grafikai technikák műves gondosságát, amelyre jelenleg ő oktatja a Képzőművészeti Főiskola ifju grafikusgárdáját nagy-nagy szerepettel és hbzzáértéssel. RASZLER KÁROLY plakát-grafikusnak indult; művészetének szuggesztív elemei, dinamikus képszerkesztésmódja, formaképzésének határozottsága innen ered. Mint grafikusnak, egyaránt ihletője a táj és az ember: a táj, amely otthont ad s a kicsinyben is a végtelent tükrözi; s az ember, aki a maga képére formálja a természetet s egyre jobban uralma alá hajtja a világmindenség erőit. A gyári életet bemutató grafikai a munka szeretetéről, béke-sorozata harcoss humanizmusáról tesznek hitet. Illusztrációi mindenkit meggyőzhetnek arról, hogy az irodalmi élményt ugy szűri át alkotó egyéniségén, hogy illusztrációi minden kongenialitásuk mellett a művészt is maradéktalanul adják. Elég, ha csak Majakovszkij-illusztrációira, vagy az Ifju gárdához készült grafikáira gondolunk. RASZLER KÁROLY kisgrafikáiban beszűkítve megtalálhatjuk mindazokat az erényeket, amelyek a nagy felelősen dolgozó művészt is jellemzik. A kis méret lelassítja ugyan a vonalak spontán lendületét, de a rajz így is erőteljes. A holt tárgyak megtelnek élettel karcoló tüje alatt, a növényes lélegzenek, az arcok nem csak ábrázolnak, de kifejeznek is. Művészi rend, a tárgyilagosság hűvössége nem a belső átélés hiányáról, hanem művészi önfegyelméről vallanak; ott, ahol munkáiban szóhoz jut a lira, bebizonyosul, hogy a művész nem csak lát, de érez is. A kortárs-grafikusok nyugtalansága hiányzik lapjairól, s ez nem a kísérletezőkedv hiányának a következménye, hanem a belső harmóniára törekvő, a maga helyét az új világban hamar megtaláló és sókhangu, de mindig egyszerűsége törekvő művész önigazolása. Kezresetlen egyszerűsége közérthetőségét, kompozíciónak zártsága a tuláradó mondanivaló lényegreszorítását jelenti. A tartalom és a forma egyensulya nem bomlik fel ott sem, ahol a hang lírikusabb színezetre vált; a hajszálvékony vonalak rendbe simuló szövvénye a fekete-fehér ellentétes harmóniája, a bársonyos tónusok légysága arra mutat, hogy a képi megjelenítés mögött átélt élmény lapul

A kis mappa tizenkét rézkarca között három ex libris is akad. A két saját maga részére készített ex libris galambja a művész világnézeti névjegye, a Gitta feliratu ex libris pedig nyitott könyv fölé könyöklő, mégis lebegni látszó nőalakjával napjaink legjobb magyar ex librisei közé tartozik.

D. FEHÉR ZSUZSA tömör, de lényegre tapintó bevezetése nemcsak a művész megismeréséhez visz közelebb, de a grafikai vonal feltétlen szeretetéről is árulkodik.

GERZSON ABRAMOVICS KRAVCOV. KATALOG VISZTAVKI. Vologda 1965., Vologdaszkaja Kartinnaja Galereja. 16°, 60 l.

Vologda egyre inkább a Szovjetunió grafikai kiállítási központjává válik, ami elsősorban a Vologdai Képtár grafikarajongó igazgatójának, Sz. G. IVENSZKI-nek az érdeme. IVENSZKIJ évek hosszú során át kifinomult érzékkel és nagy hozzáértéssel a szovjet és külföldi /Gaudaen/ grafikusok egész sorát mutatta be a közönségnek s a kiállítások katalógusai révén külföld is képet kapott napjaink szovjet és külföldi grafikájának állásáról.

1965. júniusában G. A. KRAVCOV kiállítása került sorra a Vologdai képtárban. KRAVCOV sokoldalú művész: festő, grafikus, könyvillusztrátor, betűtervező s ex libris művész egyszemélyben, munkásságának zome azonban a könyvművészet területére esik és ezirányu tevékenysége igen előkelő helyet foglal el a XX. század orosz könyvművészetében.

KRAVCOV művészetének jobb megismeréséhez egy kicsit be kell pillantanunk életébe is, amely maga is egy kész regény. 1906-ban született a kievi kormányzóság Cserkassz nevű városkájában, szegény zsidó családból. Bátyja grafikus volt s ő is már fiatalon elhatározta, hogy művész lesz. Művészeti tanulmányait Kremenczug városában, a Munkás Művészeti Stúdióban kezdte meg. 1928-ban Moszkvába ment, a Vhutemasz-ba, azonban nem sikerült bekerülnie; helyette a Marx Károly nevét viselő Művészeti Nevelés Kísérleti Intézetébe került és közben egy zsidó nyomdában dolgozott. 1925-ben végre sikerült a Vhutemasz-ba bekerülnie s egyelőre a munkás-egyetemen tanult. Itt FAVORSZKIJ-jal való megismerkedése lett a döntő hatással jövőendő művészi pályájára. Mellette a kiváló festő-tanár, KONCSALOVSZKIJ volt rá igen nagy hatással. 1929-ben, a munkás egyetem elvégzése után a Moszkvai Képzőművészeti Főiskola évei jöttek, amelyet 1935-ben fejezett be. A fiatal diplomás művész a Glavlitizdat kiadóhoz került s ekkor jegyezte el magát végleg a könyvművészettel.

Kravcov grafikai művészete az 1935-től napjainkig eltelt évek alatt teljességedett ki igazán. E munkás éveket csak a nagy honvéd háboru évei szakították meg, amelyet Kravcov fegyverrel a kézben harcolt végig. Kravcov több kiadónak is dolgozott s munkásságát mindenütt megbecsülték. Több mint 400 könyv művészi megformálása fűződik a nevéhez /tipografizálás, címlap, illusztrációk szígnetek stb./ s ezek közül nem egy /Kvitko: Intim beszélgetések Galkin: Versek és poémák, Roland-ének, Örmény költészet, Marsak: válogatott fordítások, Arbuzov: Irkutszi történet stb./ a mai

szovjet könyvművészet időtálló remeke. Sikerének titka abban rejlik, hogy a könyvet művészi egységnek fogja fel s a címlapot, a betétípusat, az illusztrációkat, a díszeket a szöveg hangulatához idomítva egységes elgondolás alapján formálja meg. Kravcov lakónikus könyvművész, aki könyvgrafikai alkotásainak nemcsak dekoratív, de értelemi szerepet is biztosít. Falusi témái fametszetait friss hangjuk teszi közvetlenné.

Kravcov mint könyvgrafikus jutott el az ex librisig. A kezdeti korszak dekoratív alapállású ex libriseit a fametszetű lapok váltják fel s a könyvtulajdonos egyéniségének a visszaadására törekszenek. Egyes személyek részére készített ex librisei mellett meg kell még emlékeznünk a különböző intézmények részére készített ex libriseiről is /könyvtárak stb./, ahol a személyiség kifejezését a szimbolikumok váltják fel. Kravcov ex libriseit Fsvorszkij ex libriseivel együtt az 1964. évi krakkói ex libris kongresszus kiállítás alkalmából fedezte fel az európai gyűjtőtársadalom s a megismerés egyuttal sikert is jelentett. Kravcov kitűnő metszőtechnikája, kompozíciójának újszerűsége, irónikus grafikai fogalmazása vérbeli orosz, de ugyanakkor maradéktalanul európai ex libris művészt jelez. Színgyetjeit, záródíszet ex libriseivel rokonok, bár inkább a dermedt pillanat, mint a mozgás örömeinek a kifejezései.

A vologdai kiállítás 347 alkotása nem csak Kravcov fejlődését kíséri végig, de a részletes értékelésre is módot ad. A szép kiállítású katalógus pedig hazáján túl is elviszi hírét a grafika és a könyv barátai közé.

BUFFINGA, ANNE : TWEEMAAL OVER SLEPER - STRIK. Nijmegen 1960. 8°, 41 l. 200 számozott példány.

STRIK és SLEPER neve régen túlnőtt Hollandia határain, s mivel mindketten a modern európai ex librisművészet kiváló képviselői is, nevük a gyűjtők előtt is ismert. Strik expresszionista beállítottságú művész, aki változatos témáit egyéni metszőtechnikával vitelezi ki. Néha a fekete-fehér örök ellentétére épít, de a feketét nem föltilt, hanem sűrű vonalhálóval oldja meg, néhol pedig csak a vonal szerepét hangsúlyozza, de ezzel olyan pazar gazdagsággal él, hogy a felthadás esztétikai kifejezőerejével ér fel. Zeufoltsága barokkos hangulatot kelt, anélkül, hogy barokk stílusjegyeket használna, bár vallásos témáiban kacélcsockodik velük. SLEPER robusztusabb egyéniség s művészetfelfogása is közelebb áll a ma emberéhez. Lapjai néha nyugtalanítóak, kacércsocknak a disszonanciával, de mindig megállnak a határnál. Ha akar, tud könnyed és szellemes is lenni, de nem ez az igazi énje. Gyakran használja a párhuzamos védőt, de nem él vissza vele. Művészi kifejezési lehetőségek tekintetében nem szökésnek a mives munka elől. ANNE BUFFINGA-NAK, a kiváló holland művészettörténésznőnek a két grafikus bemutató írása nem megszokott művészettörténeti tanulmány, hanem lírai esszé, amely talán éppen azért maradandóbb nyomokat hagy az olvasóban. Lenyűgöző, szellemes szöveg, megdöbbentő erejű illusztrációk, gondos, modern nyomdai munka: így jött létre ez a kis könyvretek, amelyet minden bibliofil és grafikabarád örömmel helyezhet el a könyvespolcán.

II. BIENNALE EXLIBRISU WSPÓLczesnego. KATALOG. Malbork 1965, Muzeum Zamkowe w Malborku. 8, 4 l., 136 t.

Valószínű, hogy a velencei biennálé, a luganói nemzetközi grafikai biennálé s a többi nagy nemzetközi képzőművészeti seregszemle adták az ötletet a lengyeleknek, hogy 1963-ban Malbork csodálatos szépségű kastélymuzeumban megrendezzék - először a világon - az I. Nemzetközi Ex libris Biennálét. A lengyeleket a biennálé megrendezésére ex libris kulturájuk nemes hagyományai, s mai ex librisművészetük magas színvonala, valamint a világvizonylatban is kitűnő ex libris művészek nagy száma egyenesen predestinálta. A kiállításon csak meghívott művészek vehettek részt, s a jó szervezés, a zsűri magas mércéje, a rendezőség abszolút igényessége következtében a biennálé átütő sikert aratott s a kiállítás művészi kivitelű katalógusa - akár csak valaha a The Studio különszámai - átfogó képet adott napjaink ex librisművészetéről.

Az 1965. júniusában megrendezett II. Nemzetközi Ex libris Biennálénak ugyancsak Malbork adott otthont. E kiállítás az I. Biennálé nagy sikeréhez viszonyítva is nagyot lépett előre. Az ex libris mellett szóhoz jutott a kigrafika is és a kiállító művészek száma is bővült. A japán művészek részvétele /sajnos, a katalógusban nem szerepelnek! / még jobban kiterjesztette a határokat. Mi, magyarok, most vettünk először részt a biennálén s három meghívott művésznk /Fery Antal, Gál Ferenc, Nagy Arisztid / igen jó benyomást keltett. Ugyancsak először vettek részt a seregszemlén a szovjet ex libris-művészek is.

Husz japán művész mellett 47 európai művész mutatkozott be a kiállításon. Számszerűleg ez évben is a lengyelek vezettek, ami, ha magyarozható is, nehezen helyeselhető. Pár régi kiállító kimaradt viszont módunkban volt új nevekkal is megismerkednünk. JERZY BARDUKA fehér rajzu fametszetei a klasszikus hagyományok és a modern törekvések ötvözetei. CZESLAW BOROWCZYK sokarcu művész, ereje a tömör képi megfogalmazásban rejlik. ANDRZEJ BORTOWSKI réztechnikájú lapjait Jakubowski lapjai mellett ismerik az egész világon. ZBIGNIEW DOLATOWSKI legujabb lapjain is kimeríthetetlen ötletgazdagságról s fölényes technikai felkészültségről tesz tanúságot. HENRYK FAJLHAUERT expresszionista látásmódja sem teszi avulttá; magas igényű vonalkulturát képvisel. STEFANIA DRETLEK-FLIN hol a régi fametszeti szentképek primitív hangulatát idézi, hol az absztrakcióval kacérkodik. JÓZEF GIELNIAK ex librisi meghaladott stílusirányzatot képviselnek. Kár volt lefajni róluk a port. ANTONI GOLEBIAK lapjain a betű éppen olyan középponti szerepet kap mint a kép s a kettő harmóniája maradandó élményt ad. WOJCIECH JAKUBOWSKI - akárcsak a megelőző biennálén - a kiállítás legeredetibb egyénisége; varázslatos rézmetészőtechnikája, japánosan finom képezkesztésmódja, a hajszaifinom vonalakat művészi rennde simító gondolati mélység olyan grafikus erények, amelyekről csak felsőfokban lehet beszélni. JERZY JARNUSZKIEWICZ görök vázarajzokra emlékeztető fametszetei igen erős művészegéniséget állítanak elénk. ZBIGNIEW KAJA cinkotipiai szokványos ex librisek. ALINA KALCZYNSKA már egyénibb hangu művész, de a tömörség adta erőt még nem ismeri. JAN KRUSZYNSKI gazdag ex libris természet gyakran építi növényi motívumokra; egyébként lírikus alkat úgy mondanivalójában, mint lány konturu formanyelvében. ADAM MŁODZIANOWSKI zaklatott ritmusu, új szimbólumokat kereső fametszetei a valóság és

az álmvilág határa mesgyéjén állanak. JERZY NAPIERACZ nagyszerű ötleteivel a technikai kivitel nem áll mindig egyensúlyban. STANISLAW SZYMANSKI tollrajz-hatású fametszetei a nemes értelemben vett konzervatívizmus iskolapéldái. JÓZEF SZUSZKIEWICZ egyszerűségében is erős, zsufoltságában is világos, nyugtalanságában is harmonikus művész. ANDRZEJ SZELES új név a lengyel ex libris grafikában. Egyéni stílusú lapjait szaggatott vonalritmus és feszülő dinamika jellemzi. KONSTANTY M. SOPOCKO kis méreteken belül is gazdag fantáziával dolgozó, sokat mondó egyéniség. STANISLAW ROLICZ a linometszet modern hangszerelesű művelője. BRONISLAW JÓZEF TOMECKI festőiségre törekvő, egyéni látású alkotó. KRISTYNA WRÓBLEWSKA ex libriseiben a gyengéd női lélek tisztasága és szemérmessége férfias kifejezőerővel párosul. ZYGMUNT WASNIEWSKI lapjainak a meszeszerű báj, a fanyar humor s az egyéni metszőtechnika az erőssége.

Ennyit a lengyelekről. A 47 európai kiállító művész közül 24 a lengyel. Mi marad a többi, gazdag ex libris kulturával rendelkező európai nációknak? Bizony, vajmi kevés!

Az olaszok közül LORENZO ALESSANDRI, MARIA ELISA LEBORONI és TANQUILLO MARANGONI szerepelnek. ALESSANDRI groteszkbe hajló, nagy fantáziáról tanuskodó lapjait jól ismerik a gyűjtők. MARIA ELISA LEBORONI sokat kísérletezik, de még nem találta meg egyéni hangját. MARANGONI többmezős, zsufolt lapjai a maguk nyuzott emberalkjaival, átfedésses technikájukkal, torzító tükkörként ható moralizálásukkal egyedülállóan egyéni stílust képviselnek. Persze, sok jó olasz művész kimaradt s az új utakra tért Italo Zettit is érdemes lett volna bemutatni. Nem jártak azonban jobban a belgák sem, sem a hollandok. GAUDAEN /Belgium/ sokkal nagyobb művész sem hogy ki lehetett volna hagyni; a belga grafika töretlen felfelé ivelését Severin mellett elsősorban ő biztosítja. LOU STRIK /Hollandia/ minden értéke mellett is kevés ahhoz, hogy a szintén kitűnő holland kisgrafikát egyedül képviselje. A franciákat két név képviseli s ez meg is felel a mai kisgrafikai erőviszonyoknak ALBERT CAMI klasszikusan kimért és hideg szépségű lapjai, JOCELYN MERCIER könnyed kézre valló könyvjegyei a francia ex libris művészet mai maximális teljesítményét nyújtják. TONI HOFER változatlanul méltó Ausztria képviselőtére. Lapjai egyre oldatibbakk, egyre több bennük a játékoság és az egészséges ötlet. A két Németország vegyesen vonultat fel régebbi és új neveket. HERMANN HUPFERT a német FERY ANTAL; népművészetben gyökerező lapjai bővérű humorról tanuskodnak; fametsző technikája egyéni és ugyanakkor esztétikailag kifogástalan. NORBERT OTT most van felszabadulóban edesapja, HERBERT OTT hatása alól; ex librisei gyerebb megmunkálásuk ellenére is kifejezők és művésziek. HEINZ OLERICH serigrafiai festői hatásokra törekzenek s témái erős érzelmi túlfűtöttségről vallanak. HANS SCHILZE a kristályok, madarak, lepkék szerelmese; ilyen témájú lapjai azonban inkább természetrajz-könyv illusztrációknak, mint ex librisnek hatnak. A cseheket erős mezőny képviseli. Exlibrisművészeük ugrásszerűen tört az élvonalba s ma már kedvelt, ismert és megbecsült világszerte. VOJTECH CINYBULK vegyes technikájú ex librisein szerencsés kézzel vegyíti a figurális és dekoratív elemeket; némely térkitöltési megoldása meghökkenítő, de mégis művészi. JOSEF LIESLER verbéli szürrealista művész, s ugyanakkor hí krónikása vajudó korunknak; lapjain az európai lélek nyugtalansága vibrál. JRI SVENGSBIR szürrealizmusa más forrából ered. Irrealitása mögött merész fantáziája s a teremtő ember permanens lázadása húzódik meg.

A szovjet ex libris művészek első ízben vesznek részt a malborki biennálén, méghozzá legtehetségesebb ex libris művészekkel. VAGYIM FROLOV fiatal kora ellenére is komoly ex librisgrafikus multira tekinthet vissza. Tösgyökeres orosz szága nem a külsőségekben és a témában, hanem a realista szépséglátás kifinomult megvalósításában nyilatkozik meg. JEVGENYIJ GOLJAKOVSZKIJ klasszicista művész; a fekete és fehére éles elhatárolásával, statikus nyugalmával, mértéktartó kompozícióival kellemes élményt ad KONSTANTIN KOZLOVSKIJ az illusztráció felől közelíti meg az ex librist s így lapjaiban kevés a drámai erő, de annál több a lírai és az elbeszélő elem. PETER UPITIS a lett kisgrafika legjobb hagyományait fejleszti tovább s ha konzervatívizmusa feloldódik, csakhamar a legjobbakk közé kerülhet. Műves metszőtechnikája, páratlan ötletessége erre enged következtetni.

Mi magyarok szintén első ízben vettünk részt a malborki szíregszemlén. Három meghívott művésztünk /Fery Antal, Gál Ferenc, Nagy Arisztid/ nem kell bemutatni a magyar közönségnek. FERY ANTAL kiállított lapjain ismét a népművészeti motívumok domináltak; kár, hogy a katalógus egyszínű reprodukciói finomságukat, hamvas bájakat nem tudtak visszaadni. GÁL FERENC a rézmetszés kivételes képességű művésze, csak hangszerelését kell modernebbre váltania. NAGY ARISZTID ugrásszerű fejlődés; még barátjainak is meglepetést hozott. Impresszionista művész, aki úgy jár a valóság és a képzelet határán, mint csak az egész nagyok; A husz japán művész részvétele a fametazés ősi hazájának üzenetét hozta el Európába. A japánok színes fametszetű ex librisein az ősi japán fametszet és a modern európai grafikai törekvések jegyeit egyformán megtalálhatjuk, a változatok oly bőségében, a színek oly bomló gazdagságában, hogy - mint mindig - most is a legnagyobb meglepetés erejével hatnak. Keleti látásmódjuk még az absztrakt fel fogású lapokat is emberközelbe hozza.

Spanyolország és Skandinávia ex libris művészete hiányzik a kiállításról. A spanyolok elmaradása szembeszökő, hiszen egy Alpresának, egy Saesznek, egy Gelabertnek itt lenne a helye. És bár Dánia, Norvégia és Svédország ma nem rendelkezik európai jelentőségű ex libris művésszel, nagy ex libris kulturájuk megérdemelte volna egy-egy reprezentatív művészüket bemutatását.

Fenti észrevételek ellenére a Malborki II. Ex libris Biennále jól töltötte be hivatását a megfelelő képet adott napjaink ex libris művésztéről. E vállalkozást feltétlenül folytatni kell s a jövő fejlődése egészen biztosan a kisebb-nagyobb egyenletlen ségeket is ki fogja küszöbölni. A kiállítás katalógusa - gyengébb papírja miatt - sajnos nem éri el az I. biennále katalógusát. Maga az illusztrációs anyag azonban olyan gazdag, hogy a kis kötetet joggal nevezhetjük a mai ex libris művészet reprezentatív képeskönyvének.

G. F.

A Kisgrafika Barátok Köre Értesítője. - Felelős szerkesztő: Galambos Ferenc - A kiadásért felel: Réthy István KBK titkár. - Készült a Múzeumok Rotatóüzemében /500 példány, 2 iv/. Felelős vez.: Dr. Dajbukát Gergely

résumé

Ferenc KÁKÓCZY rend compte dans son article /p.314/ des événements du XI. Congrès Internationale d'Exlibris à Hambourg, tenu de 27 à 31 juillet 1966. Parmi les oeuvres exposées on pouvait voir les exlibris et oeuvres d'occasion de 18 artistes hongrois. Le porte-feuille offert par notre cercle trouva une reconnaissance universelle. Pál BÉLLEY écrit de l'exlibris du célèbre philosophe allemand Arthur SCHOPENHAUER, trouvé dans un livre appartenant actuellement à la Bibliothèque Nationale Hongroise SZÉCHÉNYI /p.317/, gravé après un modèle anglais, démontrant qu'un exlibris doit compléter sa fonction comme marque de propriété. Ferenc GALAMBOS donne un compte-rendu de l'exposition d'exlibris polonais à Budapest, organisée par le Musée de Malbork et par la Bibliothèque Nationale Hongroise SZÉCHÉNYI. La matière exposée sera présentée dans quelques autres villes hongroises aussi. István RÉTHY relate de l'exposition internationale d'exlibris "EUROEXLIBRIS 66" organisée en Olomouc /Tchécoslovaquie/ /p.323/. Ferenc GALAMBOS présente Anna GRMELOVA, artiste d'exlibris tchécoslovaque, aux amateurs hongrois /p.326/. Elle est née en 1926 et exerce depuis 1962 les techniques graphiques. Son oeuvre d'exlibris compte plusieurs cents pièces. Elle est connue aussi de ses illustrations. Rezső SZIJ écrit de l'artiste graphique hongrois Liviusz GYULAI né en 1937, en Transsylvanie. Il finit ses études artistiques à l'Académie des Beaux Arts à Budapest. L'art du moyen-âge lui faisait une impression permanente aussi que ses voyages en Italie et en Angleterre. Il aime les lignes archaïques et grotesques, correspondance à sa mentalité satyrisante. Il a reçu un diplôme d'honneur à Leipzig pour ses illustrations gravées à un oeuvre de Brecht. Jusqu'à maintenant ses illustrations pour des livres sont les documents les plus remarquable de son art. Son exposition trouva lieu récemment dans la salle d'exposition "DÜRER" à Budapest. — Ferenc GALAMBOS /écrit des oeuvres graphiques de Béla VÖRÖS, sculpteur, né en Hongrie /1899/, qui vit actuellement à Paris /p.333/. Ses dessins sont des témoins de son caractère humaniste et belliqueux, démasquant les abus de la société. Parmi les livres recensés /p.338/ nous lisons du porte-feuille de 12 eaux-fortes, oeuvres de Károly RASZLER /né en 1925/. C'est Zsuzsa D. FEHÉR, qui écrit l'avant-propos. Parmi les eaux-fortes trouvons 3 exlibris aussi. /Budapest, 1964, 100 exemplaires/. — Le catalogue d'exposition édité en 1965 à Vologda /Union Soviétique/ présente 347 oeuvres de Il. Biennale du Musée de Malbork est un document important de l'histoire d'art de l'exlibris /Malbork, 1965/. L'article regrette que plusieurs des artistes les meilleurs de l'art d'exlibris n'étaient pas trouvables parmi les exposés. Des nouvelles notons, que notre secrétaire artistique, Béla STEJNER a exposé avec succès ses oeuvres graphiques. Lenke DISKAY a présenté ses exlibris dans la Bibliothèque Nationale Széchenyi. István SZIGETHY, artiste graphique, auteur d'une série d'exlibris apparues en 1916, est mort; il avait 75 ans.